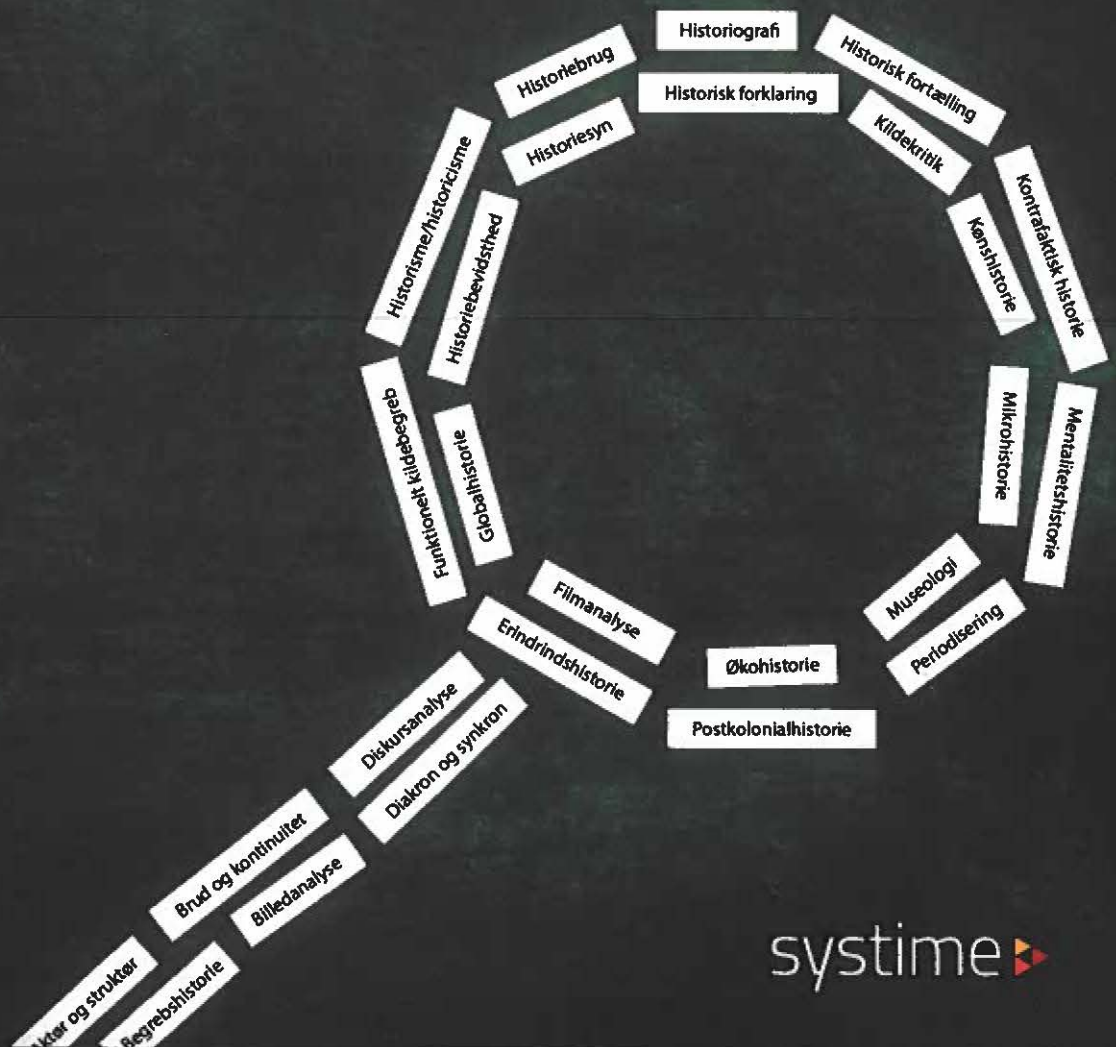

Christian Lund &
Brian Dupont Larsen

På sporet af historien

Opslagsbog til historiefagets teori og metode

2. udgave

systeme

12. Historiebrug

“ Hvad forstås ved historiebrug? Hvad kan man bruge historie til? Hvor går grænsen mellem historiebrug og historiemisbrug? Hvordan analyserer man historiebrug?

Når mennesker bruger fortællinger om fortiden i nutiden, kaldes det historiebrug. Vi gør hele tiden brug af fortiden, ikke kun i forbindelse med historieundervisning, film og underholdning, men også når vi i dagligdagen argumenterer for vores synspunkter og forstår os selv og den virkelighed, vi lever i, trækker vi på vores viden om fortiden. Historiebrug er en uomgængelig betingelse for enhver helstøbt individualitet og funktionsdygtig kultur. Enhver personlig eller kollektiv identitet bygger på en • historiebevidsthed, hvor spørgsmålet "hvem er jeg/vi?" besvares gennem spørgsmålet "hvem var jeg/vi?".

Eksempel | Identitetsmæssig historiebrug i renæssancen

I renæssancen brugte det nye og velbeslåede borgerskab antikkens kultur og idealer som et selvrealiseringspotentiale. Ved at støtte sig til den fortidige antikke kulturs værdier, kunne borgerskabet markere en afstand til den kristne kirkes kulturmonopol og adelens dominerende position gennem middelalderen. Renæssancens borgerskaber gjorde dermed identitetsmæssig brug af fortiden for at skabe en ny selvforståelse.

Historiebrug har ofte en legitimerende funktion, da den kan bruges til at retfærdiggøre bestemte værdier, interesser eller politiske mål. Fordi vi 'var' det og det, bør vi også sigte mod at 'opnå' det og det. Nok kan interessen for historien være baseret på en fascination af 'det gamle', men brugen af historie vil ofte være styret af ideologiske eller politiske interesser. Det kommer fx til udtryk, når politikere refererer til historiske hændelser med det formål at retfærdiggøre (legitimere) deres egen politik. I politiske debatter ser man ofte, hvordan fortiden bruges som led i et argument for eller imod et synspunkt, enten som forbillede eller skræmbillede. Debattører kan fx finde på at fremstille deres modstanderes synspunk-

ter som urimelige eller etisk forkastelige ved at sammenligne synspunkterne med bestemte ideologiske opfattelser fra fortiden, som vi alle i dag er enige om er uacceptable, fx racisme, imperialism, fascisme eller nazisme.

Fortiden kan både imponere og irritere os. Vi fascineres af fortiden, når vi fx læser kloge ord af oplysningstidens filosoffer, beundrer romersk arkitektur eller malerier fra renæssancen. Men vi kan også skræmmes af fortiden, når vi fx hører om folkedrab, slaveri eller hekseforfølgelser. Fortiden kan virke overvældende. Den kan til tider provokere os så meget, at vi fristes til at omforme den, så den bekræfter præcis den politiske virkelighed eller de værdier, vi selv bryder os om. Derfor er der kamp om historien, hvilket er pointen med talemåden "Det er sejrherrene, der skriver historien".

Det kommer fx til udtryk, når autoritære regimer bruger fotomanipulation til at fjerne systemkritikere fra officielle fotografier, eller når den polske regering vil forbyde enhver omtale af, at polakker var involveret i forfølgelsen af jøder under 2. verdenskrig i Polen, eller da den tidligere iranske præsident Ahmadinejad betvivlede, om holocaust havde fundet sted. Den, der har magten i nutiden, har også magten til at forvalte fortiden, dvs. forme og forandre den, så den imødekommer og legitimerer bestemte politiske og ideologiske målsætninger.

Historie kan også bruges som led i nationers politiske opdragelse, når statsmagter eller myndigheder rejser monumenter over mænd eller krige, der har haft betydning for den nationale historie. Faktisk blev historiefaget først et udbredt skolefag i forbindelse med nationalstaternes fremvækst i Europa i 1800-tallet. Faget kunne give statsborgerne en 'fortælling' om at høre sammen i et nationalt fælleskab, et såkaldt erindringsfællesskab (se •erindringshistorie) på baggrund af en gloriose fortid. Det skete bl.a. i Danmark i 1800-tallet. I forbindelse med afståelsen af Norge (1814) og senere Slesvig-Holsten (1864) fokuserede politikere, historikere og malere på fortællingerne om Danmarks glørværdige fortid i højmiddelalderen, særligt Valdemartiden (1157-1241). Formålet var at fastholde det nationale fælleskab på trods af de politiske og militære nederlag i perioden. Historiebruken havde her både et politisk og et identitetsmæssigt formål.

Definition | Historiemisbrug

Gengivelsen af fortiden er ikke altid lige troværdig. Hvornår bliver historiebrug til historiemisbrug? Der er forskel på at bruge historien til at fremme visse synspunkter og direkte at forfalske eller misbruge historien. Historiemisbrug består i en uredelig omgang med fortiden. Uredelighed består først og fremmest i at benægte historiske kendsgerninger eller at tilføje falske oplysninger, dvs. løgn. Der kan også ske misbrug, ved at man manipulerer med historiske forhold (fx at under- eller overdrive) med bevidst henblik på at vinde tilslutning hos sin modtager.

Filmindustrien må betegnes som en storforbruger af historie, når historiske begivenheder eller personligheder skildres i film eller tv-serier (se •filmanalyse). Undersøgelser viser, at historiske spillefilm skabt til underholdningsbrug har større indflydelse på menneskers historiebevidsthed end faghistorisk formidling. Den indflydelse, som bl.a. de nye medier har fået på folks historiebevidsthed, har medført et vist autoritetstab for videnskabsfaget historie, hvilket har gjort det nødvendigt for faghistorikere at beskæftige sig med andre former for historiebrug end blot den videnskabelige. Det har ført til nye faghistoriske tilgange som fx historiebrugsanalyse, •erindringshistorie og analyse af •historiebevidsthed.

Definition | Historiebrug

Historiebrug betegner alle typer brug af fortiden – herunder den private dagligdags brug og den institutionelle brug, fx undervisning og forskning – hvor der med henblik på at fremme visse interesser i nutiden, fx identitetsmæssige, politiske, videnskabelige eller underholdningsmæssige, sker en mere eller mindre bevidst udvælgelse/fravælgelse, fremhævelse/tilsidesættelse, opprioritering/nedprioritering af personer, forhold eller begivenheder i historien. Alle typer historiebrug er derfor forbundet med en bestemt tendens. Når man analyserer historiebrug, fokuserer man især på, hvordan fortiden fortolkes og bruges forskelligt i forskellige sammenhænge til forskellig tid, og særligt hvilke interesser, der ligger bag brugen af fortiden. Både •historiografi og •erindringshistorie er eksempler på historiefaglige metoder, der fokuserer på analyse af historiebrug.

EKSEMPLER PÅ FORSKELLIGE TYPER HISTORIEBRUG

Type historiebrug	Definition	Typisk formål	Typiske historiebrugere
Identitetsmæssig historiebrug	Når bestemte forhold i fortiden fremhæves som afgørende for, hvem vi er i dag.	Identitetsskabelse	Menneskelige individer og kollektiver
Videnskabelig historiebrug	Når fortiden eller historien studeres kontrolleret og systematisk på linje med andre videnskabelige fagområder.	Historiefaglig viden og videnskabelig formidling	Historikere, forskere, journalister og museer
Politisk historiebrug	Når fortiden bruges til enten at retfærdiggøre eller fordømme politiske beslutninger, styreformer, stater eller nationer, ideologiske værdier eller magtfulde institutioner.	Legitimering eller delegitimering af bestemte politiske, nationale eller ideologiske holdninger og værdier	Politikere, journalister, historikere, politiske aktivister, intellektuelle og interesseorganisationer
Kommerciel historiebrug	Når fortiden bruges for fascinationens eller fornøjelsens skyld med henblik på at tjene penge – fx turistattraktioner eller i film, spil og tegneserier.	Underholdning og profit	Film- og computerspilindustrien, turistbranchen, museer og reklamefolk
Historiemisbrug	Når man på en bevidst måde fordrejer, manipulerer med eller benægter historiske kendsgerninger, fx holocaustbenægtelse eller fotomanipulation.	Legitimering eller delegitimering af en bestemt ideologi, politik eller særlige værdier	Politikere, magthavere, diktaturstater og terrorister – til tider også journalister og historikere

Metode | Fremgangsmåde for analyse af historiebrug

1. Hvilken person eller institution står bag historiebrugen?
2. I hvilken sammenhæng foregår historiebrugen?
3. Hvilken 'fortid' bruges og tematiseres i materialet? Hvilken tendens har tematiseringen af 'fortiden'?
4. Hvilken type historiebrug er der tale om?
5. Hvem er målgruppe for historiebrugen?
6. Hvad er formålet med historiebrugen?
7. Hvilke opfattelser ønsker historiebrugerne at fremme hos målgruppen?